

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм за историју

ДУБРОВАЧКО ПИСМО ВОЈВОДИ РАДИЧУ САНКОВИЋУ ПОВОДОМ ДУГА БОГИЛА РАДИЋЕВИЋА

(1401, 3. август)

Сажетак: Дубровчани су почетком августа 1401. упутили писмо Радичу Санковићу. Том приликом они су молили војводу да ухвати свог човјека Богила Радићевића, те да га доведе на њихову територију. По писању Дубровчана, Богило је остао дужан њиховом властелину Мароју Гундулићу. У питању је био прилично велик дуг, у висини од 367 дуката, за робу коју му је повјерио. Како би одобрвољили Радича, Дубровчани су истицали међусобно пријатељство, као и лично пријатељство између Санковића и Мароја Гундулића. У случају да новац не може да се врати, прихватили су и могућност поврата робе.

Кључне ријечи: Дубровчани, писмо, војвода Радич, Богило Радићевић, дуг, роба, Мароје Гундулић, наплата дуга.

Односи војводе Радича Санковића и Дубровчана прошли су кроз више различитих фаза. У почетку су били веома добри, о чему свједоче повеље из 1391. године. У првој повељи је, са братом Бељаком, уступио Дубровнику Жупу Конавле, а другом повељом дозволио је слободно кретање и трговину по својој области¹. У вријеме док је Радич био заточен од стране породице Косача (1391–1398), Дубровчани су покушавали да га ослободе у два наврата, почетком 1395. и у прољеће 1396. године². Након што је војвода Сандаљ Хранић у прољеће 1398. ослободио војводу Радича из тамнице, Санковић се активно укључио

* Ел. пошта: arandjel.smiljanic@ff.unibl.org

¹ О тим двијема повељама више видјети у: С. Мишић, *Повеља Бељака и Радича Санковића Дубровнику*, ССА 7 (2008) 113–127; А. Смиљанић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровчанима*, ГПБ 1 (2008) 75–86.

² Треба истаћи да су Дубровчани помагали Радичеву жену Гоиславу која је једно вријеме провела у Дубровнику. О томе више видјети у: Ј. Мијушковић, *Хумска властeosка породица Санковићи*, ИЧ 11 (1960) 41–42.

у политички живот Босне с циљем обнове своје некадашње области. При томе је одржавао коректне дипломатске односе са Дубровником. Проблеми су настали почетком 1399, када су га Дубровчани заобишли у награђивању при куповини Приморја, од чега су највише користи имали краљ Стефан Остоја и војвода Хрвоје Вукчић Хрватинић. Због тога је прва половина 1399. године испуњена нешто лошијим односима између војводе Радича и Општине, што се може уочити кроз међусобну преписку³.

Њихови односи у потпуности су регулисани повељом коју је војвода Радич издао 25. августа 1399. Он је овом повељом уступио село Лисац Дубровчанима, уз потврду граница земаља добијених у Приморју од стране краља Остоје с почетка исте године⁴. Након тога између војводе Радича и Дубровчана владали су добросусједски односи. Истина, било је и неких проблема који су рјешавани кроз преписку почетком и крајем октобра 1399. године⁵. Занимљиво је да у наредних нешто више од годину и по дана није било помена о било каквим односима између Општине и војводе Радича. Шутња извора била је прекинута у љето 1401. када се јавља проблем са дугом трговца Богила Радићевића, иначе човјека Радича Санковића. Како вијести о томе престају, можемо само да нагађамо шта се даље десило. Имајући у виду преписку из септембра и децембра исте године (1401)⁶, већи

³ Видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 6 (2013) 9–15; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом продаје Приморја*, ГПБ 7 (2014) 9–14; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 9 (2016) 15–19; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом тражења позајмице*, ГПБ 10 (2017) 91–98.

⁴ О томе више видјети у С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 183–199.

⁵ Почетком октобра забиљежено је да су Дубровчани одбили да војводи изруче Радоњу (вјероватно Куделиновића). О том писму више видјети у А. Смиљанић, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 11 (2018) 37–42. Дубровчани су крајем октобра одбили молбу краља Остоје да његови власи зимују на дубровачкој територији. Више видјети у: А. Смиљанић, *Дубровачко писмо краљу Стефану Остоји поводом проблема са зимовањем влаха на њиховој територији*, ГПБ 12 (2019) 41–46. У ову молбу био је укључен и војвода Радич, што се види по одлуци дубровачког Вијећа од 28. октобра да се одбије приједлог босанског краља и војводе Радича *pro Vlachis quod possint paschulare pro ista uete in terris nobis novis datis*. Преузето из Ј. Мијушковић, *Санковићи*, 46, нап. 176.

⁶ Дубровчани су 5. септембра упутили писмо војводи Радичу, у коме су истакли своју радост што је он свезао Покрајца Тасовчића кога су оптужили за клевету. М. Пуцић, *Споменици српски I*, 34–35; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–I*, 135;

су изгледи да је проблем са дугом Богила Радићевића био ријешен на задовољство Дубровчана него да се војвода оглушио о њихову молбу с почетка августа.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 33–34, 34–35, 36; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 134–135, 135, 136; С. Мишић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровнику*, ССА 6 (2007) 183–199; исти, *Повеља Бељака и Радича Санковића Дубровнику*, ССА 7 (2008) 113–127; А. Смиљанић, *Повеља војводе Радича Санковића Дубровчанима*, ГПБ 1 (2008) 75–86; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 6 (2013) 9–15; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом продаје Приморја*, ГПБ 7 (2014) 9–14; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 9 (2016) 15–19; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу поводом тражења позајмице*, ГПБ 10 (2017) 91–98; исти, *Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу*, ГПБ 11 (2018) 37–42; исти, *Дубровачко писмо краљу Стефану Остоји поводом проблема са зимовањем влаха на њиховој територији*, ГПБ 12 (2019) 41–46.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 360–363; Ј. Мијушковић, *Хумска властееоска породица Санковићи*, 41–46; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 185–187; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 101–108.

Опис писма и ранија издања

Оригинално писмо које су Дубровчани 3. августа 1401. упутили војводи Радичу Санковићу није сачувано. Сачуван је његов препис у књизи Руска Христифоровића и налази се на 28. листу. Почине и завршава симболичком инвокацијом, а датиран је римским бројевима према години рођења Исуса Христа. Читљив је и добро очуван, са подједнаким размаком између редова, које одступа само у средини преписа, гдје је размак нешто већи. Испод преписа (тачније испод датума) налази се мрља, која не утиче на читљивост документа.

Дубровачко писмо војводи Радичу Санковићу од 3. августа 1401. објављено је досад три пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 33–34; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 134–135; Г. Комар и П. Ратковић

Дубровачко писмо од 21. децембра доноси њихово извињење војводи Радичу, јер нису имали новца у комуни како би искупили војводине залог код Мароја Гундулића. М. Пуцић, *Споменици српски* I, 36; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 136.

приредили су снимак документа и транслитерацију савременом српском ћирилицом у издању *Рускова књига: дубровачки ћирилички писар (1395–1423)*, Требиње – Херцег Нови, 2019, 123.

*Текст писма***

+ **Бѣ** всемь⁷ многѡ почтеномѡ⁸ а⁹ намь любимомѡ припатељу вокводи Радичѡ |2| ѡд[ѣ] владѣцагѡ¹⁰ гр[а]да Дѡбровника кнеза, властель и ѡд[ѣ] вѣсе ѡп'кине мн[о]го|3| ср'ѣчно¹¹ поздравлєник. Дамо ѡзнать твоки любви како нашь властелин(ѣ)¹² |4| Марок Гѡндѡлик(ѣ) ѡказа намь запись ѡ наших(ѣ)¹³ тетразех(ѣ) верованѣхъ¹⁴ (!) |5| како мѡ к дльж(ѣ)нъ¹⁵ Богоило¹⁶ Радикквик(ѣ) триста¹⁷ и шестьдесеть¹⁸ и седамь |6| дѡкать за трьгъ цѡ мѡ к вѣроваль. Я сьди р(ѣ)чени Богоило¹⁹ кс(ть)²⁰ ѡ в(о)жикъ |7| вл[а]даник и ѡ твоѡ. Затѡ²¹ молимо многѡ²² како любима припатеља |8| заповѣгъ²³ свезать р(ѣ)ченнога Богоила²⁴ т(ѣ)рѣ²⁵ да ни се дов[ѣ]де. Я тои²⁶ ѡчини ваша |9| любавь наась своих(ѣ) припатель ради, и Марога Гѡндѡлика ради, кѣрь знамо |10| по твоки м(и)л(о)сти да га любишь и кси мѡ припатель. И цѡ гѡде²⁷ ви било |11| ѡ нѣга трьга

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁷ М. Пуцић: *вѣвсемь*.

⁸ М. Пуцић: *многочтеномѡ*; Љ. Стојановић: *многочтеномѡ*.

⁹ Љ. Стојановић: *и*.

¹⁰ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *владѣцаго*.

¹¹ М. Пуцић: *многосрѣчно*.

¹² М. Пуцић: *властелинъ*.

¹³ М. Пуцић: *нашѣхъ*.

¹⁴ Љ. Стојановић: *вѣрованѣхъ*.

¹⁵ М. Пуцић: *дльжанъ*.

¹⁶ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *Борило*.

¹⁷ Љ. Стојановић: *три ста*.

¹⁸ Љ. Стојановић: *шесть десеть*.

¹⁹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *Борило*.

²⁰ М. Пуцић: *к*.

²¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *зато*.

²² М. Пуцић и Љ. Стојановић: *мног*.

²³ М. Пуцић: *заповкгъ*.

²⁴ М. Пуцић и Љ. Стојановић: *Борила*.

²⁵ М. Пуцић: *теръ*.

²⁶ М. Пуцић: *того*.

²⁷ М. Пуцић: *цѡгоде*; Љ. Стојановић: *цѡ годѣ*.

р(е)ци к скѡп[и]ти²⁸ твога м(и)л(о)стѣ, и да ни се донесе да се да вѣѣмъ
|12| чик по к. И б[о]гъ ви ѡмножи г(о)сп(одъ)ства.

Ad III agosto MCCCC primo

Превод писма

У свему многопоштованом и нама љубљеном пријатељу војводи Радичу од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и све Општине многосрдачан поздрав. Желимо ти јавити да нам је наш властелин Мароје Гундулић показао запис у нашим вјеровним књигама како му је Богило Радићевић дужан 367 дуката за робу коју му је повјерио. А сада је наведени Богило у божијим рукама и у твојој области. Зато те молимо као љубљеног пријатеља да наредиш хватање наведеног Богила, те да нам се исти доведе. То би ваша љубав требала учинит због нас, својих пријатеља, али и због Мароја Гундулића, јер знамо, по твојој милости, да га волиш и да си му пријатељ. И колико год буде било код њега робе, нареди да се прикупи и да нам се донесе, те да се врати ономе чија је (роба). И нека бог умножи (твоје) господство.

Дана 3. августа 1401. године

Дипломатичке особености писма

Писмо које су Дубровчани почетком августа 1401. упутили војводи Радичу Санковићу почиње симболичком инвокацијом у виду знака крста. Након тога слиједи инскрипција (адреса), са атрибутима *многопоштованом и љубљеном пријатељу*. Слични атрибути се биљеже и у ранијим писмима, истина са неким варијацијама, као што су *поштованом и многољубљеном пријатељу*. Једини изузетак пружа писмо од 19. августа 1398, у коме се не биљеже никакви атрибути, што се може објаснити и брзином посла који је налагала конкретна ситуација²⁹. Након инскрипције слиједи интитулација и уобичајена салутација: *многосрдачни поздрав*. И по томе се може видјети колико су власти Општине имале поштовања према војводи, те су настојали

²⁸ М. Пуцић: *скѡпитѣ*.

²⁹ Анализа атрибута које користе Дубровчани у преписци са војводом Радичем Санковићем обављена је на основу писама који су обрађени у претходним бројевима ГПБ-а, а које сам навео у почетном дијелу овог рада.

очувати што боље односе са њим. Потом су Дубровчани прешли на експозицију, из које сазнајемо да је њихов властелин Мароје Гундулић показао властима Општине запис, по коме му је Богило Радићевић дужан чак 367 дуката за повјерену робу. С обзиром на то да је Богило тада био у области војводе Радича, од Санковића је тражено да се његов човјек ухвати, те да се преда Дубровчанима. Како би га подстакли на тај чин, Дубровчани су истицали пријатељство војводе Радича са оштећеним Гундулићем. Ако Радићевић не би имао новца, прихватили су и заплајену његове робе. Обраћање Дубровчана на крају писма разликује се у поређењу са писмима која су раније упућивали војводи Радичу. У први план дошла је апрекација, која се не користи толико често: *И нека бог умножи (твоје) господство*. Овакав крај писма карактеристичан је само за владаре или истакнуте великаше и јасно показује колико је Дубровчанима стало да и даље одржавају добре односе са својим најближим сусједом. При томе се не смије занемарити постепени раст моћи војводе Радича, чега су били свјесни увијек добро обавијештени Дубровчани. Стога је разумљив начин њиховог опхођења, који је имао реално утемељење у стању на терену. Од одржавања добрих односа са Санковићима, они су потенцијално могли имати само користи у будућности.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* (I Инвокација, 68–113; II Интитулација, 110–162; III Инскрипција, 163–199; IV Салутација, 200–209; VIII Експозиција, 39–61; XII Апрекација, 17–21).

Установе и важнији термини

ТЕТРАЗЕХ(Ъ) ВЕРОВАВАНЪХЪ, 4 (ред у изворнику) – термин *тетраг* у средњем вијеку обично је имао значење књиге, али и пописа, рачунске књиге, свеске, регистра, па и књиге протокола. Поред њега, у употреби су били термини *катастих* и *дефтер*, који је преовладао у вријеме власти Османлија. У овом конкретном случају ради се о множини – *вјеровне књиге*, односно серији докумената вођених на латинском језику под називом *Debita Notariae*, у које су биљежени кредити (задужнице).

Литература: *ЛССВ*, 150–151 (А. Фотић).

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је помињан **Радич Санковић** (ГПБ 1, 83).

Богило Радићевић, 5, 6, 8 (ред у изворнику) – трговац и човјек војводе Радича Санковића. Његово име биљежи се само у овом историјском извору.

Извори: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 33–34; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 134–135.

Мароје Гундулић, 4, 9 – дубровачки властелин који се бавио трговином и кредитним пословима. Могуће да му се отац звао Никола. Поново се јавља 12. маја 1429. у потврди војводе Сандаља о наплати дријевске царине. Тада су кнез Мароје Гундулић и кнез Жухо Гучетић, као дубровачки *поклисари*, донијели Сандаљу 600 златних дуката као први дио годишње исплате за трг Дријева. Крајем 1447. сребренички пургари писали су у Дубровник како је кнез Мароје Никулиновић Гундулић исплатио *легат* по тестаменту свог стрица Бенка. Овај податак је веома важан јер сугерише да је, бар у једном мандату, Мароје Гундулић био на позицији дубровачког кнеза. У документу од 6. априла 1449. биљежи се како је херцег Стјепан Вукчић Косача примио 118 дуката које му је тестаментом опоручио Бенко Гундулић. Новац је донио *син његов Мароје*, што ствара извјесну нејасноћу. Могуће да је писар погријешио, те је умјесто синовац, ставио син. Друга могућност била би да је Бенко Гундулић имао сина који се такође звао Мароје.

Извори: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 134–135, 331–332; I–2, 63–64, 123; А. Фостиков, *Потврда великог војводе Сандаља о наплати дријевске царине*, ГПБ 5 (2012) 91–97.

Arandjel Smiljanić

Université à Banja Luka

Faculté de philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK AU VOÏVODE RADIČ SANKOVIĆ
AU SUJET DE LA DETTE DE BOGILO RADIĆEVIĆ**

1401, le 3 août

Résumé

Les Ragusains ont adressé le 3 août 1401 une lettre au voïvode Radič Sanković. La lettre a été précédée d'un problème survenu dans les affaires entre leur noble Maroje Gundulić et Bogilo Radićević, qui était un homme du voïvode Radič. Bogilo restait dû 367 ducats à Maroje pour la marchandise que celui-ci lui avait confiée. Étant donné qu'entre-temps Bogilo a quitté le territoire de Dubrovnik et s'est déplacé dans la région de Sankovići, les autorités de la Commune ont demandé par une lettre le voïvode Radič à attraper Bogilo et de le leur remettre. Ils soulignaient cependant leur amitié mutuelle, ainsi que l'amitié personnelle de Radič et Maroje Gundulić. Ils s'attendaient à ce que le voïvode récupérait et apportait la marchandise qu'il trouverait éventuellement chez Bogilo Radićević, ce que serait le moyen de recouvrement de la dette.

Mots-clés: Ragusains, lettre, voïvode Radič, Bogilo Radićević, dette, marchandise, Maroje Gundulić, recouvrement de dette